

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 15 มีนาคม 2539

คริกเก็ตกับทุนวัฒนธรรม

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

องค์กรที่มีหน้าที่ดูแลกีฬาคริกเก็ตในอินเดียที่มีชื่อว่า Board of Control for Cricket in India (BCCI) ไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่า การแข่งขันคริกเก็ตก่อให้เกิดกรรมสิทธิ์บางประเภท และเป็นกรรมสิทธิ์ที่สามารถให้รายได้เป็นอย่างดีเป็นกอบเป็นกำอีกด้วย

อินเดีย ปากีสถาน และศรีลังการ่วมเป็นเจ้าของภาพจัดการแข่งขันคริกเก็ตเพื่อชิงถ้วยชนะเลิศของโลก (Cricket World Cup) ระหว่างวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ถึง 17 มีนาคม 2539 องค์กรคริกเก็ตในประเทศทั้งสามร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการจัดการแข่งขัน ซึ่งมีชื่อว่า Pak Indo Lanka Management Committee เรียกย่อๆว่า PILCOM การแข่งขันรอบแรกจัดในประเทศเจ้าภาพทั้งสาม โดยที่รอบชิงชนะเลิศจัดในนครละฮอร์ ประเทศปากีสถาน

อินเดียกับปากีสถานมีข้อพิพาทเกี่ยวกับการครอบครองแคว้นแคชเมียร์ อีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับศรีลังกาก็ไม่สู้ดีนัก แต่สมาคมคริกเก็ตในประเทศทั้งสามแสดงความสมานฉันท์ โดยร่วมกันเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันคริกเก็ตโลก และยื่นข้อเสนอต่อ Imperial Cricket Conference ในนครลอนดอน ซึ่งทำหน้าที่องค์กรโลกบาลดูแลการแข่งขันคริกเก็ตระหว่างประเทศ แล้วในที่สุดก็ได้เป็นเจ้าภาพสมใจนี้

หัวใจของการเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศอยู่ที่การหาผู้สนับสนุนการแข่งขัน (sponsors) อินเดียและปากีสถานเคยร่วมเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันคริกเก็ตโลกมาก่อนแล้วในปี 2530 ในครั้งนั้น ปากีสถานได้ส่วนแบ่งกำไรเพียง 2 ล้านดอลลาร์อเมริกันเท่านั้น แต่คราวนี้กำไรของกำไรหอมหวานยิ่งกว่าเดิมมากนัก

ในทันทีที่ PILCOM ได้เป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันคริกเก็ตโลก ผู้สนับสนุนการแข่งขันก็วิ่งเข้าหาผู้จัดการแข่งขันและคาดว่าจะมีรายได้จากผู้สนับสนุนการแข่งขันถึง 60 ล้านดอลลาร์อเมริกัน เฉพาะ ITC บริษัทบุหรี่ยักษ์ใหญ่ของอินเดียจ่ายเงินถึง 12 ล้านดอลลาร์ เพื่อให้การแข่งขันครั้งนี้ใช้ชื่อว่า Wills World Cup โดยที่ Wills เป็นบุหรี่ยี่ห้อชาวอินเดียนิยมสูบ Coca-Cola จ่ายถึง 3.6 ล้านดอลลาร์เพื่อเป็นเครื่องดื่มสำหรับการแข่งขัน นอกไปจากนี้ ผู้สนับสนุน

การแข่งขันประกอบด้วยบริษัทเครดิตการ์ด บริษัทรองเท้า บริษัทเสื้อผ้า บริษัทบริการรถเช่า ธนาคาร สายการบิน ฯลฯ

รายได้หลักจากการจัดการแข่งขันอีกด้านหนึ่งมาจากการขายสิทธิในการถ่ายทอดโทรทัศน์ Worldtel บริษัทสื่อสารมวลชนอเมริกันเสนอเงินให้แก่เจ้าภาพถึง 30 ล้านดอลลาร์ เมื่อ Worldtel ได้กรรมสิทธิ์ในการถ่ายทอดโทรทัศน์แล้ว Worldtel หารายได้จากการขายสิทธิการถ่ายทอดแก่สถานีโทรทัศน์ต่างๆ อีกทอดหนึ่ง ทั้งนี้ประมาณกันว่า มีผู้เข้าชมการแข่งขันคริกเก็ตอย่างน้อย 400 ล้านคน และอาจสูงถึง 1,000 ล้านคน ผู้ชมเหล่านี้กระจัดกระจายอยู่ทั่วโลก ตั้งแต่อังกฤษประเทศต้นกำเนิดของกีฬาประเภทนี้ ประเทศต่างๆ ในกลุ่มสมุทรคาริบเบียน อัฟริกาใต้ อาเซียใต้ จนจรดออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ สถานีโทรทัศน์ที่ซื้อสิทธิการถ่ายทอดย่อมหวังรายได้จากการโฆษณา หากเป็น Cable TV ก็หวังว่าจะมีสมาชิกเพิ่มขึ้น หรือหากเป็น Pay TV ย่อมหวังรายได้จากผู้ชม

แม้คณะผู้จัดการแข่งขันจะตระเตรียมงานอย่างดีเพียงใด แต่ก็ไม่วายที่จะมีปัญหา เมื่อออสเตรเลียและเวสต์อินเดียนยอมเข้าไปแข่งขันในศรีลังกา โดยยอมให้ศรีลังกาชนะผ่าน เนื่องจากไม่มั่นใจในความปลอดภัย ในช่วงก่อนการแข่งขันไม่นานนัก การก่อการร้ายของชนกลุ่มน้อยทมิฬสร้างผลสะท้อนทางการเมืองอย่างสำคัญ แต่การที่ประเทศทั้งสองไม่ยอมเข้าไปแข่งขันในศรีลังกา ก่อให้เกิดความเสียหายทางธุรกิจ เพราะทำให้ผู้ซื้อสิทธิการถ่ายทอดโทรทัศน์สูญเสียรายได้อันพึงได้ ออสเตรเลียและเวสต์อินเดียนดีสงถูกลงโทษเมื่อการแข่งขันจบสิ้นลง

ข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิการถ่ายทอดโทรทัศน์ในอินเดียและศรีลังกา สร้างปัญหาแก่คณะผู้จัดการแข่งขันอย่างมาก ในกรณีของอินเดีย เดิม Worldtel ขายสิทธิการถ่ายทอดแก่บริษัทโทรทัศน์ (Doordarshan) ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ของรัฐบาลอินเดีย แต่บริษัทโทรทัศน์มิได้จ่ายค่าสิทธิการถ่ายทอดตามกำหนดเวลา Worldtel จึงขายสิทธิการถ่ายทอดแก่ Star TV ของนายรูเปิร์ต เมอร์ด็อก (Rupert Murdoch) ซึ่งมีฐานอยู่ในฮ่องกง เรื่องนี้ทำให้รัฐบาลอินเดียไม่พอใจอย่างยิ่ง จนถึงขั้นไม่ยอมให้ Star TV ใช้เครื่องรับส่งสัญญาณดาวเทียม (uplinking facilities) ในอินเดีย โดยอ้างกฎหมายโทรเลขปี 2429 ซึ่งมีบทบัญญัติห้ามบริษัทต่างชาติใช้เครื่องมือส่งสัญญาณ ด้วยเหตุผลในด้านความมั่นคงแห่งชาติ คณะผู้จัดการแข่งขันจึงต้องนำเรื่องฟ้องต่อศาล จนมีการประนีประนอมในเวลาต่อมา

ในกรณีของศรีลังกา Star TV ขายสิทธิการถ่ายทอดแก่สถานีโทรทัศน์รุพาวฮินี (Rupavahini) ซึ่งเป็นของรัฐบาลศรีลังกา แต่สถานีโทรทัศน์ ETV (Extra-terrestrial Vision) พยายามถ่ายทอดการแข่งขันโดยไม่จ่ายค่าสิทธิ ด้วยข้ออ้างที่ว่า ศรีลังกาไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์

สำหรับสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ ก่อนหน้านั้นโทรทัศน์ ETV ถ่ายทอดรายการของสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศต่างๆ โดยมิได้จ่ายค่าสิทธิอยู่แล้ว ด้วยข้ออ้างเดียวกัน

การแข่งขันคริกเก็ตโลกครั้งนี้ มีประเทศต่างๆ เข้าร่วม 12 ประเทศ ทุกประเทศยกเว้นเนเธอร์แลนด์เคยเป็นอาณานิคมหรืออยู่ในเครือจักรภพอังกฤษมาก่อน แสดงให้เห็นว่าแม้คริกเก็ตจะเป็นกีฬาสากล แต่ความเป็นสากลของคริกเก็ตมีอาจเทียบเคียงได้กับฟุตบอล กรีฑา หรือเทนนิส

คริกเก็ตก่อกำเนิดในประเทศอังกฤษ โดยเริ่มมีการแข่งขันประมาณปี ค.ศ. 1697 กระแสสากลानุวัตรของกีฬาคริกเก็ตเกิดจากการเติบโตใหญ่ของจักรวรรดิอังกฤษเป็นสำคัญ เมื่ออังกฤษยึดดินแดนไคเป็นอาณานิคม หรือคนอังกฤษลงรากปักหลักในที่ใด หน่อของกีฬาคริกเก็ตก็เติบโต ณ ที่นั่น คริกเก็ตเข้าไปอยู่ในวิถีชีวิตของประชาชนในประเทศเหล่านี้ ในบรรดาอาณานิคมที่สำคัญของอังกฤษ มีเฉพาะสหรัฐอเมริกาเท่านั้นที่คริกเก็ตไม่เพียงแต่ไม่สามารถฝังตัวอยู่ในวิถีชีวิตของชาวอเมริกัน หากยังแปรสภาพเป็นกีฬาเบสบอลอีกด้วย แม้ในสยามประเทศ เมื่อมีการก่อตั้งราชกรีฑาสโมสร คริกเก็ตก็ถูกนำเข้ามาด้วย แต่การแข่งขันจำกัดอยู่ในแวดวงของผู้ที่มาจากเครือจักรภพอังกฤษ และได้ขยายออกนอกรั้วสโมสรแห่งนั้น

การปฏิวัติเทคโนโลยีสารสนเทศมีส่วนขยายกระบวนการสากลानุวัตรของคริกเก็ต เริ่มด้วยการถ่ายทอดการแข่งขันทางวิทยุกระจายเสียง และต่อมาทางสถานีโทรทัศน์ ด้วยเหตุที่มีผู้ติดตามฟังหรือชมการแข่งขันคริกเก็ตนี้เอง การจัดการแข่งขันคริกเก็ตจึงกลายเป็นธุรกิจ ยิ่งเมื่อโทรทัศน์ระหว่างประเทศขยายเครือข่ายทั่วโลก กระบวนการโทรทัศน์านุวัตรไม่เพียงแต่เสริมส่งความเป็นสากลของคริกเก็ต หากยังเกื้อกูลให้ทุนวัฒนธรรมเข้าไปแสวงหาประโยชน์จากการจัดการแข่งขันคริกเก็ตอีกด้วย

แต่คริกเก็ตเป็นกีฬาที่กำลังเสื่อมความนิยมในหมู่ชนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอังกฤษ เพราะการแข่งขันยืดเยื้อกินเวลาหลายวันกว่าจะรู้ผลแพ้ชนะ เบสบอลก็กำลังเผชิญชะตากรรมเดียวกันในสหรัฐอเมริกา แม้ว่าเบสบอลกินเวลาไม่มากเท่าคริกเก็ตก็ตาม เด็กๆ ชาวอเมริกันหันไปสนใจบาสเก็ตบอลและฟุตบอลอเมริกันมากกว่าเบสบอล

กระนั้นก็ตาม การแข่งขันคริกเก็ตระหว่างประเทศที่เรียกว่า Test Match ยังคงอยู่ในความสนใจของประชาชนในเครือจักรภพอังกฤษ ด้วยเหตุที่มีเรื่องของชาตินิยมมาเกี่ยวข้องนั่นเอง แม้จำนวนผู้ชมการแข่งขันคริกเก็ตภายในประเทศมีสัญญาณว่ากำลังอ่อนตัวลง แต่การติดตามชมการแข่งขันระหว่างประเทศยังมีพลังหนุนเนื่องให้คริกเก็ตยังคงเป็นกีฬาสากลต่อไปได้

กระบวนการโทรทัศน์นวัตกรรมได้ก้าวเข้ามาโอบอุ้มกระบวนการสากลานวัตกรรมของกีฬาคริกเก็ตอย่าง
ได้จังหวะ

การแข่งขันคริกเก็ตระหว่างประเทศเริ่มต้นในปี 2420 เมื่ออังกฤษพบกับ
ออสเตรเลีย หลังจากนั้น จึงมีการจับคู่เพื่อแข่งขันระหว่างประเทศมากขึ้น นอกจากอังกฤษและ
ออสเตรเลียแล้ว สหภาพอัฟริกาใต้ นิวซีแลนด์ อินเดีย ปากีสถาน ศรีลังกา และเวสต์อินดีส
ก็เข้าร่วมวงไพบูลย์ด้วย การแข่งขันใช้วิธีการผลัดกันเป็นทีมเหย้าทีมเยือน การจับคู่เพื่อแข่งขัน
ขยายตัวออกไป จนมีรายการแข่งขันระหว่างประเทศในแต่ละปีเต็มเหยียด

คริกเก็ตแม้จะเป็นกีฬาสากล แต่ลักษณะความเป็นสากลค่อนข้างจำกัด
เพราะคริกเก็ตเข้าไปสู่วิถีชีวิตของประชาชนในเครือจักรภพอังกฤษเป็นสำคัญ แม้คริกเก็ตจะมีอายุ
300 ปีแล้ว ก็ยังไม่สามารถแผ่ขยายออกนอกเครือจักรภพอังกฤษ กระนั้นก็ตาม กระบวนการ
โทรทัศน์นวัตกรรมก็ยังเข้ามาครอบงำคริกเก็ต เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น? เหตุผลสำคัญน่าจะเป็นเพราะ
คริกเก็ตมีตลาดขนาดใหญ่พอสมควร ประเทศเครือจักรภพอังกฤษที่คริกเก็ตเข้าไปมีอิทธิพลใน
วิถีชีวิตมีประชากรมากกว่า 1,000 ล้านคน

ด้วยเหตุที่มีผู้ติดตามชมการแข่งขันคริกเก็ตระหว่างประเทศนั่นเอง การถ่ายทอด
การแข่งขันจึงสามารถหารายได้ได้ เมื่อการถ่ายทอดการแข่งขันมีราคา สิทธิการถ่ายทอดจึง
สามารถซื้อขายได้ เพราะมีผู้ประมูลซื้อสิทธิ กิจกรรมใดหรือการแข่งขันกีฬาใด หากไม่ก่อให้เกิด
รายได้จากการถ่ายทอดวิทยุหรือโทรทัศน์ การถ่ายทอดกิจกรรมหรือการแข่งขันกีฬานั้นย่อมเป็น
สาธารณสมบัติ (common property) ที่สามารถถ่ายทอดโดยไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทน ลักษณะ
สาธารณสมบัติจะหมดสิ้นไป เมื่อการถ่ายทอดนั้นก่อให้เกิดรายได้ เพราะเมื่อมีรายได้จากการ
ถ่ายทอด ย่อมต้องมีผู้ประมูลซื้อสิทธิในการถ่ายทอด

เมื่อคริกเก็ตเป็นกีฬาที่มีตลาดที่สามารถแสวงหารายได้ได้ ทุนวัฒนธรรมจึงขยาย
ตัวเข้าสู่กีฬาคริกเก็ต การขยายการแข่งขันคริกเก็ตระหว่างประเทศเป็นยุทธวิธีสำคัญในการสร้าง
ส่วนเกินทางเศรษฐกิจ การจัดการแข่งขันคริกเก็ตโลกเกิดขึ้นด้วยเหตุผลเดียวกัน

ไม่น่าประหลาดใจที่อินเดีย ปากีสถาน และศรีลังกา ร่วมเป็นเจ้าของภาพการแข่งขัน
คริกเก็ตโลก โดยละวางความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศไว้ชั่วคราว เพราะประเทศ
ทั้งสามต้องการดูดซับส่วนเกินทางเศรษฐกิจจากทุนวัฒนธรรม แทนที่จะปล่อยให้กลายเป็นอาหาร
อันโอชะของประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างเช่น อังกฤษ ออสเตรเลีย หรือนิวซีแลนด์